

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-24>

УДК 303.01

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА КОМПОНЕНТНА БУДОВА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

THEORETICAL ESSENCE AND COMPONENT STRUCTURE OF TOURISM AND RECREATION POTENTIAL

Каганець-Гаврилко Леся Петрівна
аспірант,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2800-1465>

Kaganets-Gavrylko Lesya
Uzhhorod National University

У статті досліджується структура туристично-рекреаційного потенціалу як соціально-економічної категорії на основі використання системного підходу. Туристично-рекреаційний пропонується розглядати як комплексне поняття, що включає, насамперед, природно-рекреаційний, людський та історико-культурний потенціал, у складі яких слід виокремлювати такі важливі компоненти, як екологічний та підприємницький потенціал, що відіграють передову роль у розвитку туристично-рекреаційної сфери та ефективного функціонування ринкової економіки. В ході дослідження значна увага відводиться систематизації та структуруванню видів підприємницької діяльності та суб'єктів господарювання туристично-рекреаційної сфери. Важлива роль також приділена вивченню принципів функціонування туристично-рекреаційної сфери, а також аналізу умов та середовища функціонування суб'єктів господарювання, зокрема соціально-економічних, політичних, фінансово-економічних та інвестиційних передумов, наявність розвиненої дорожньої, комунікаційної та інших видів інфраструктури.

Ключові слова: туристично-рекреаційний потенціал, природно-ресурсний потенціал, людський потенціал, історико-культурний потенціал, підприємництво, інфраструктура.

The purpose of the article is to study the theoretical essence and component structure of tourism and recreation potential as a socio-economic category based on a systemic approach. The tasks of the research involve the structuring and systematization of the main components of the tourist and recreational potential, including natural resources, human, historical and cultural potential, as well as such integral elements of this category as entrepreneurial, ecological and infrastructural potential. In the course of studying the tourist and recreational potential most scientists examine its components such as natural tourist resources and socio-cultural tourist resources, which to some extent limits the spectrum of scientific research. At the same time, when studying the structure of tourist and recreational potential based on a systemic approach, it is necessary to consider it as a complex concept, which includes, first of all, natural and recreational potential, human, historical and cultural potential, also such important components as ecological and entrepreneurial potential. An integral component of the study of "tourist-recreational potential" is the analysis of the conditions and environment of the functioning of business entities in the tourism-recreational sphere. The tourism and recreation sphere is one of the priority types of economic activity at both of the national and subregional levels, aimed to increase the level of employment, income and quality of life of the population, ensuring the rational use of natural, ecological, cultural, historical, informational and other types of resources. The tourist and recreational potential of the territory is a complex category that includes the set of natural, ecological, socio-historical and ethno-cultural resources, as well as the available social, economic, informational and communicational infrastructure, which serve or can serve as prerequisites for the development of certain types of tourism in the analyzed territory, which determines the relevance of the study of this scientific category and requires its in-depth study in modern economic conditions.

Keywords: tourist and recreational potential, natural resource potential, human potential, historical and cultural potential, entrepreneurship, infrastructure.

Постановка проблеми. Туристично-рекреаційна сфера є однією з пріоритетних видів економічної діяльності як на національному, так і на субрегіональному рівні, спрямована на підвищення рівня зайнятості, доходів та якості життя населення, забезпечення раціонального використання природних, екологічних, культурно-історичних, інформаційних та інших видів ресурсів. Туристично-рекреаційний потенціал території являється багатоаспектною категорією, що охоплює сукупність природних, екологічних, соціально-історичних та етнокультурних ресурсів, а також наявної соціальної, економічної та інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що служать чи можуть служити передумовами розвитку певних видів туризму на аналізованій території та поза її межами, що обумовлює актуальність дослідження даної наукової категорії та вимагає її поглибленого вивчення в сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню категорії «туристично-рекреаційний потенціал» присвятили свої праці такі науковці як Огієнко А. [1], Жулавський А. Ю. [2], Руденко Л. [4], Мельниченко С. [11] та ін. дослідники. Зокрема, А. Огієнко [1] туристичний потенціал території розглядає як комплекс трьох елементів, зокрема ресурсів, інфраструктури та іміджу. На думку А. Жулавського [2] природно-ресурсний потенціал являє собою сукупність природних ресурсів та природних умов, які знаходяться у певних географічних межах та забезпечують задоволення економічних, екологічних, соціальних, культурних, оздоровчих та естетичних потреб людини і суспільства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість науковців в ході вивчення туристично-рекреаційного потенціалу досліджують такі його складові як природні туристичні ресурси та соціально-культурні туристичні ресурси, що в деякій мірі обмежує спектр наукового дослідження. Разом з цим, досліджуючи структуру туристично-рекреаційного потенціалу на основі системного підходу, необхідно розглядати його як комплексне поняття, що включає, насамперед, природно-рекреаційний потенціал, людський та історико-культурний потенціал, у складі яких слід виокремлювати такі важливі компоненти, як екологічний та підприємницький потенціал. Невід'ємною складовою дослідження «туристично-рекреаційного потенціалу» являється аналіз умов та

середовища функціонування суб'єктів господарювання туристично-рекреаційної сфери.

Мета статті. Полягає у дослідженні теоретичної сутності та компонентної будови туристично-рекреаційного потенціалу як соціально-економічної категорії на основі системного підходу. Завдання дослідження передбачають структурування та систематизацію основних компонентів туристично-рекреаційного потенціалу, в т.ч. природно-ресурсного, людського, історико-культурного потенціалу, а також таких невід'ємних елементів даної категорії як підприємницький та інфраструктурний потенціал.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи компонентну будову туристично-рекреаційного потенціалу, насамперед варто зауважити, що одним із невід'ємних елементів даного поняття є наявність туристичних ресурсів, що згідно Закону України «Про туризм» трактується як «пропоновані або такі, що можуть пропонуватися, туристичні пропозиції на основі та з використанням об'єктів державної, комунальної чи приватної власності» [1, с. 34]. У проекті закону України «Про туристичні ресурси» термін «туристичні ресурси» трактується як сукупність туристичних об'єктів, що містяться в одній державній базі даних у сфері туризму. Дослідження теоретичних підходів до аналізу структури туристично-рекреаційного потенціалу засвідчило, що окремі науковці, вважають, що туристичний потенціал території складається з трьох елементів, зокрема ресурсів, інфраструктури та іміджу [1, с. 34]. Інші дослідники вважають, що невід'ємною складовою туристично-рекреаційного потенціалу є фінансово-економічні умови, що забезпечують його функціонування та розвиток, проте такий підхід є дискусійним, оскільки, на нашу думку, фінансово-економічну складову варто віднести до умов забезпечення сталого розвитку та нарощення потенціалу суб'єктів господарювання у туристично-рекреаційній сфері. Більшість науковців в ході аналізу категорії «туристично-рекреаційний потенціал» досліджують природні туристичні ресурси та соціально-культурні туристичні ресурси, що в деякій мірі обмежує спектр наукового дослідження, не включаючи в аналіз таку важливу компоненту туристично-рекреаційного потенціалу як екологічний та підприємницький потенціал суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність у туристично-рекреаційній сфері (в т.ч. імідж, реклама, маркетинг, брендинг території, як складові підприєм-

ницького потенціалу). На нашу думку, аналізуючи структуру туристично-рекреаційного потенціалу та використовуючи системний підхід до дослідження даної наукової категорії, необхідно розглядати його як комплексне поняття, що включає, насамперед, природно-ресурсний потенціал (клімат, рельєф, бальнеологічні та інші види природних ресурсів), людський та історико-культурний потенціал, у складі яких слід виокремлювати такі важливі компоненти, як екологічний та підприємницький потенціал, що відіграють передову роль у розвитку туристично-рекреаційної сфери та розвитку ринкової економіки. Разом з цим, невід'ємною складовою дослідження «туристично-рекреаційного потенціалу», як соціально-економічно категорії, є аналіз умов та середовища функціонування, зокрема соціально-економічних, політичних, фінансово-економічних, інвестиційних передумов, наявність розвиненої туристичної, дорожньої, комунікаційної та інших видів інфраструктури, рівень діджиталізації та цифровізації економіки регіону чи окремої території. *Природно-ресурсний потенціал.* У науковій літературі існують різноманітні підходи до визначення даної категорії, принципів її формування та розвитку. Так, на думку Жулавського найбільш повне визначення категорії «природно-ресурсний потенціал» наведено у тлумачному словнику української мови, де вказано, що «природно-ресурсний потенціал – це сукупність природних ресурсів та природних умов, які знаходяться у певних географічних межах та забезпечують задоволення економічних, екологічних, соціальних, культурних, оздоровчих та естетичних потреб людини і суспільства» [2, с. 1]. Природно-ресурсний потенціал включає природні ресурси та природні умови, зокрема природні ресурси – це тіла і сили природи, які можуть бути використані для задоволення потреб людського суспільства, вони є динамічними та можуть змінюватись в залежності від різноманітних об'єктивних економічних обставин. Природні умови (клімат, рельєф, геологічна будова, географічне положення) не беруть безпосередньої участі у виробничій і невиробничій діяльності, проте можуть в певних випадках гальмувати розвиток суспільного виробництва, в іншому – створювати сприятливі умови для соціально-економічного розвитку. Основними характеристиками природно-ресурсного потенціалу являються: географічне положення; особливості рельєфу; кліматичні умови; розміщення ресурсного потенціалу (водні, лісові, тва-

ринні, рослинні, земельні ресурси). Розділяючи думку Руденко, слід відмітити, що в ході дослідження природно-ресурсного потенціалу основними принципами виступають:

- принцип цілісності – передбачає територіальний підхід до формування комплексу природних ресурсів, між якими існують стійкі взаємозв'язки;

- принцип взаємозалежності – рівень міжресурсних зв'язків залежить від площі території, в результаті якого зміна одного ресурсу може викликати зміну інших;

- принцип синергізму – сумарний ефект від взаємодії різних видів ресурсів переважає ефект кожного окремого його компоненту;

- принцип системності – категорію природно-ресурсний потенціал слід застосовувати не до окремо взятого природного ресурсу, а до сукупності природних ресурсів на досліджуваній території;

- принцип динамічності – означає, що природно-ресурсний потенціал змінюється у процесі освоєння протягом певних часових періодів [3, с. 20].

Зазначені принципи безпосередньо стосуються не тільки природно-ресурсного, але і всіх компонентів рекреаційно-туристичного потенціалу, що формують його, як складну соціально-економічну категорію, якій притаманні цілісність та системність, динамічність у просторовому та часовому періоді, синергізм всіх її компонентів, що забезпечує високу ефективність використання рекреаційно-туристичного потенціалу на аналізованій території, в т.ч. громаді, регіоні, на національному чи міжнародному рівнях. Розрізняють різноманітні підходи до класифікації природно-ресурсного потенціалу, та, насамперед, в ході дослідження слід аналізувати такі його складові, як природні ресурси та природні умови. За компонентним складом виділяють наступні види ресурсів: мінеральні (паливні, рудні, нерудні); земельні (грунти, рілля, сінокоси, пасовища, ліси, чагарники); водні (річки, озера, ставки, водосховища, підземні води); біологічні (в т.ч. рослинні та тваринні); рекреаційні (природно-кліматичні та бальнеологічні); кліматичні (енергія сонця, вітру). За ознакою вичерпності природних ресурсів, вони поділяються на: невичерпні (сонячна радіація, енергія води та вітру) та вичерпні відновлювані ресурси (водні ресурси, ґрунтовий покрив); вичерпні невідновлювані ресурси (корисні копалини). Разом з цим, за цільовим призначенням ресурси поділяються на ресурси промислового, сільськогосподарського,

культурно-ландшафтного, виробничого та невиробничого, а також комплексного призначення [4]. Аналізуючи використання природно-ресурсного потенціалу у кризових умовах господарювання, варто зазначити, що наявність відповідних природних ресурсів здатна забезпечити функціонування туристичного бізнесу не зважаючи на негативні наслідки кризових явищ. Так, в умовах COVID-19 альтернативним видом відпочинку став внутрішній та, зокрема, сільський туризм, що виявився найбільш гнучким та адаптованим до складних епідеміологічних умов. Аналіз світового ринку у сфері туристично-рекреаційних послуг засвідчив, що близько 10–30% населення віддає перевагу сільському туризму, до того ж на внутрішньому ринку даний вид туризму значно перевищує інші сектори туристично-рекреаційної сфери у будь-якій країні світу [5, с. 17]. У структурі рекреаційно-туристичного та природно-ресурсного потенціалу невід'ємним елементом являється екологічний потенціал, що в сучасних умовах господарювання являється пріоритетним напрямом розвитку багатьох видів економічної діяльності та сфери туризму, зокрема. Окремі науковці вводять у науковий обіг категорію «екотуристичний потенціал» під якою мають на увазі потенціал окремої території, зокрема природоохоронної зони, що включає сукупність природних та антропогенних об'єктів, явищ, властивостей, ресурсів, а також можливостей та умов, що сприяють формуванню екотуристичного продукту та організації екологічно збалансованих турів, екскурсій, програм та інших туристичних активностей. В Україні поняття "екологічний туризм" є відносно новим, хоч користується великою популярністю в розвинених європейських країнах та світі. В основі розвитку екотуризму знаходиться принцип гармонізація відносин людини з природним середовищем, його збереження та сталий розвиток, яке використовується для туристичних цілей, а також підвищення екологічної свідомості суспільства [6, с. 236]. *Людський потенціал*, як складова туристично-рекреаційного потенціалу є невід'ємним елементом досліджуваної категорії. На думку Р. В. Яковенко людський потенціал «характеризує новий ступінь у розвитку людини, коли поряд із виробничими можливостями дедалі зростаючу роль відіграють інтелектуальні, соціальні, психологічні та культурні якості, тобто людські риси...» [7, с. 186]. У цьому контексті, аналізуючи людський потенціал у сфері туризму, необхідно розуміти, що населення окремої

громади, регіону чи території, де наявні природні умови для розвитку туризму та рекреації, є ключовим елементом для ефективного використання природно-ресурсного потенціалу. Особливо гостро питання ефективного використання людського потенціалу постає у кризових умовах господарювання, коли мова йде не тільки про його продуктивність, але й про достатність у тій чи іншій сфері економіки, в т.ч. у сфері туризму та рекреації. Розглядаючи кризу COVID-19 та її вплив на туристично-рекреаційну сферу, зазначимо, що, в окремих її секторах, наприклад готельно-ресторанному бізнесі, альтернатива людським ресурсам та персоналу в деякій мірі могла бути забезпечена за рахунок діджиталізації та переходу на онлайн-технології (онлайн бронювання, онлайн-доставка їжі, використання безконтактних технологій у готелях), разом з цим, дана сфера зазнала чи не найбільш негативних наслідків впливу коронакризи.

Якщо говорити про сферу сільського зеленого туризму, як альтернативного виду туристичного бізнесу, варто зауважити, що даний вид діяльності, з одного боку, є додатковим видом зайнятості та доходів для сільського населення, з іншого – не може функціонувати без достатньої кількості людських ресурсів, що проживають на певній, конкретно визначеній території, місті, селі чи громаді. Використання людського потенціалу у туристично-рекреаційній сфері має здатність до відтворення, зростання та, частково, до успадкування, тобто є специфікою зайнятості, часто – видом сімейного бізнесу того чи іншого регіону чи громади, що передається з покоління в покоління, зокрема на територіях, де наявні відповідні природні ресурси, умови, природньо-заповідні фонди чи інші туристичні атракції. В цьому контексті невід'ємним елементом людського потенціалу у туристично-рекреаційній сфері є його здатність до ведення бізнесу, тобто підприємницький потенціал. Даний вид потенціалу слід розглядати і як відокремлений, самодостатній та повноцінний елемент туристично-рекреаційного потенціалу. У сфері туризму існує різноманітність видів підприємництва, які відрізняються за характером своєї діяльності. Основні види підприємництва в сфері туризму включають діяльність наступних суб'єктів господарювання:

– туристичні агенства – суб'єкти господарювання, що займаються організацією та продажем туристичних послуг, пропонують пакетні тури, бронюють готелі, транспортні

засоби, екскурсії та інші послуги для задоволення потреб туристів;

– туристичні оператори – компанії, які розробляють та продають туристичні продукти, тісно взаємодіють з туристичними агентствами або безпосередньо з клієнтами, організовуючи туристичні маршрути, транспорт, проживання та інші послуги;

– готелі та курорти – підприємства, що забезпечують тимчасове проживання туристів, надаючи туристам різноманітні види проживання, включаючи готелі, мотелі, курорти, апартаменти та інші типи помешкань;

– сільські туристичні садиби – діють на базі особистих селянських господарств з метою надання послуг сільського зеленого туризму, що згідно проекту ЗУ «Про сільський зелений туризм» передбачає діяльність членів особистого селянського, особистого підсобного або фермерського господарства з надання послуг бронювання, розміщення, харчування, інформаційного обслуговування, інших видів послуг, що спрямовані на задоволення потреб туристів;

– підприємства у сфері харчування – суб'єкти господарювання, що пропонують послуги із забезпечення харчування туристам. Вони можуть бути розташовані в готелях, курортах, туристичних локаціях або окремо від інших туристичних об'єктів;

– транспортні компанії – підприємства, які забезпечують транспортні послуги для туристів. Вони можуть включати авіакомпанії, залізниці, автобусні компанії, автопрокат та інші види транспорту;

– екскурсійні агентства – суб'єкти господарювання, що задовільняють потреби туристів в екскурсійних послугах та переважно входять до складу туроператорів або турагентів [8, с. 370–371].

У структурі підприємницького потенціалу невід'ємним елементом аналізу являється інноваційний потенціал, що набуває особливого значення в умовах глобальних структурних зрушень та переходу до "економіки, що ґрунтується на знаннях" (knowledge-based economy). Інноваційний потенціал являє собою сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства), необхідних для інноваційного розвитку економіки [9, с. 11]. Потреба в залученні інновацій на туристичних підприємствах визначається в першу чергу потребою модернізувати матеріально-технічну базу галузі; підвищити ефективність

управління туризмом; впровадити сучасні методики розвитку та новітні техніку й технології в туристичному обслуговуванні; інтенсифікувати процес туроперейтингу та оновити номенклатуру видів туризму Невід'ємним елементом туристично-рекреаційного потенціалу являється *історико-культурний потенціал*, що здійснюють безпосередній вплив на туристичне споживання та функціонування ринку туристичних послуг. Отже, туристично-рекреаційній сфері притаманна культурологічна спрямованість, а придбання матеріальних товарів та послуг є одним з аспектів цієї специфіки, зокрема:

– культурні та історичні атракції – відвідування туристами культурних та історичних пам'яток відображають специфіку відвідуваної дестинації, що сприяє збереженню та підтримці культурної спадщини території, регіону чи країни;

– сувенірна продукція – туристи зацікавлені в придбанні сувенірів та ремісничих виробів, що відображають культурну та історичну специфіку відвідуваної дестинації та унікальність місцевої культури (національний одяг, мистецькі вироби, музичні інструменти тощо);

– кулінарна крафтова продукція – частиною туристичного споживання є дегустація місцевих страв і напоїв, що є важливою складовою культурного досвіду подорож;

– туристичні програми та екскурсії – ринок туристичних послуг пропонує широкий асортимент програм та екскурсій, спрямованих на знайомство з культурою та історією туристичної дестинації, в т.ч. тематичні екскурсії, культурні фестивалі, танцювальні вистави, майстер-класи тощо.

Зазначені аспекти туристичного споживання відображають історичну, національну та соціологічну специфіку відвідуваних дестинацій і вносять культурологічний елемент у функціонування та розвиток ринку туристичних послуг, що стають частиною культурного досвіду туристів і сприяють розвитку підприємства у туристично-рекреаційній сфері. Разом з цим, історико-культурні туристичні ресурси є важливими об'єктами туристичного інтересу і мають потужний потенціал для розвитку туризму та наповнення бюджету окремої території, регіону чи країни, зокрема:

пам'ятки історії та архітектури – історичні будівлі, замки, церкви, фортеці та інші архітектурні споруди є не тільки свідченнями минулих епох і культур, але й привабливими об'єктами для туристів, що привертають увагу

своєю унікальністю, архітектурою та історичним значенням;

– споруди культури та спорту – театри, оперні будинки, музеї, стадіони та інші місця розваг, що представляють значення для місцевої культури і мають потенціал привабити туристів своєю програмою, виставами, експозиціями чи спортивними подіями;

– культурна спадщина – матеріальна та нематеріальна культурна спадщина у формі народних традицій, фольклору, ремесел, музики, танців, фестивалів володіють потужним туристичним потенціалом, що сприяє пізнанню туристами аутентичної культури туристичної локації.

Невід'ємною складовою історико-культурного потенціалу туристично-рекреаційної сфери являється етнічний туризм. Зазначений вид туризму сприяє пізнанню та дослідженню культурної спадщини, традицій, мови, звичаїв та способу життя різних етнічних груп та характеризується наступними особливостями:

– збереження культурної спадщини – етнічний туризм сприяє збереженню традицій та культурної спадщини етнічних громад. Шляхом повернення туристів до унікальних етнічних спільнот, він сприяє підтримці та розвитку їх культурних традицій, ремесел, мови та інших аспектів культурного багатства;

– взаєморозуміння та толерантність – етнічний туризм сприяє посиленню соціо-культурних зв'язків між представниками різних етнічних меншин, сприяючи зміцненню взаєморозуміння та культурного діалогу;

– соціально-економічний розвиток – етнічний туризм може мати значний економічний вплив на регіони та території, де розроблена та ефективно впроваджується стратегія його розвитку, сприяючи зростанню туристичного попиту, розвитку інфраструктури та створенню нових робочих місць, що в довгостроковому періоді має позитивний вплив на соціо-економічний розвиток етнічних громад;

– самобутність та автентичність – забезпечення стійкості розвитку етнічного туризму та бережне ставлення до самобутності та потреб етнічних спільнот сприяє збереженню автентичності та інтеграції культури і традицій етнічних громад. Важливим компонентом ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу являється розвиток туристичної інфраструктури, що забезпечує взаємодію суб'єктів господарювання, розміщення товарів і послуг, а також являється важливим індикатором підприємницької

активності, оцінки підприємницького клімату та інвестиційної привабливості території [10, с. 78]. У туристично-рекреаційній сфері, інфраструктура включає готелі, ресторани, сільські садиби, транспортну систему, дороги, комунікації, медичні та санаторно-оздоровчі заклади, а також інші об'єкти, необхідні для забезпечення комфортного перебування туристів. Розвиток і покращення цих об'єктів є важливими факторами зростання туристичної привабливості території та сприяють зростанню туристичного потоку. Розвиток інфраструктури є ключовим фактором для стимулювання розвитку туризму та підтримки підприємництва, сприяючи покращенню економічного розвитку, залученню інвестицій та підвищенню якості життя місцевого населення, разом з цим, туристична інфраструктура створює умови для задоволення потреб туристів та впливає на їх сприйняття та задоволеність місцевою культурою, природою та іншими туристичними атракціями [11, с. 2–3]. Основними елементами інфраструктури туристично-рекреаційної сфери являються рекреаційно-виробнича, рекреаційно-побутова та функціонально-спеціалізована інфраструктура. Так, рекреаційно-виробнича інфраструктура відповідає за створення і підтримку матеріально-технічної бази для розвитку туризму та рекреації і включає природно-рекреаційні ресурси, об'єкти, комплекси та території, які служать для організації рекреаційних заходів та відпочинку. Даний вид інфраструктури також забезпечує технологічні зв'язки між різними видами економічної діяльності, що сприяють їх комплексній взаємодії та соціально-економічному розвитку території чи регіону.

Висновки з проведеного дослідження. Застосування системного підходу до аналізу туристично-рекреаційного потенціалу як наукової категорії засвідчило, що даний вид потенціалу необхідно розглядати як комплексне поняття, що включає природно-ресурсний потенціал (клімат, рельєф, бальнеологічні та інші види природних ресурсів), людський та історико-культурний потенціал, у складі яких слід виокремлювати такі важливі компоненти, як екологічний та підприємницький потенціал, що відіграють передову роль у розвитку туристично-рекреаційної сфери та розвитку ринкової економіки. Разом з цим, невід'ємною складовою дослідження туристично-рекреаційного потенціалу є аналіз умов та середовища функціонування, зокрема соціально-економічних, політичних, фінан-

сово-економічних, інвестиційних передумов, наявність розвиненої туристичної, дорожньої, комунікаційної та інших видів інфраструктури, рівень діджиталізації та цифровізації економіки регіону чи окремої території. Подальші дослідження та поглиблене вивчення туристично-рекреаційного потенціалу передбача-

ють розроблення економіко-математичної моделі, яка б базувалася на інтегрованому підході до визначення структури туристично-рекреаційного потенціалу та враховувала вплив кожної її компоненти на аналізовану категорію з врахуванням дії ендогенних та екзогенних факторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Огієнко А. В., Огієнко М. М. Теоретичні засади дослідження туристично-рекреаційного потенціалу. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. № 1(75). С. 3137. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_75_1_2020_ukr/1_75_1_2020.pdf#page=31
2. Жулавський А. Ю., Гордієнко В. П. Природно-ресурсний потенціал регіону в системі економічних відносин. *Вісник НАН України*. 2013. № 4. С. 111 URL: <http://nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2001-04/6.htm> 22.01.2013
3. Руденко Л., Лісовський С. Природно-ресурсний потенціал економічного зростання. *Вісник НАН України*. 2001. № 4. С. 2032.
4. Завадських Г. М. Природно-ресурсний потенціал України та його економічна оцінка. *Регіональна економіка*. 2001. URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_2/page8.html
5. Папп В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України. *Агросвіт*. 2015. № 18. С. 1722. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/18_2015/4.pdf
6. Матеюк О. П., Білецька Г. А., Дячук А. О., Єфремова О. О. Оцінка екотуристичного потенціалу Хмельницької області як складової сталого розвитку регіону. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 2. С. 235240. URL: <http://elar.khmnu.edu.ua/bitstream/123456789/9160/1/%d0%9c%d0%90%d0%a2%d0%95%d0%ae%d0%9a.pdf>
7. Яковенко Р. В. Людський капітал та людський потенціал. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. *Економічні науки*. 2013. № 24. С. 188196. URL: <https://core.ac.uk/reader/55293750#page=186>
8. Наука і молодь в XXI сторіччі: збірник тез доповідей III Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 1 грудня 2017 року). Полтава : ПУЕТ, 2017. 673 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7149/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20_%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%8C_01.12.17.pdf#page=370
9. Ажажа М. А. Інтелектуалізація економіки: інноваційний і людський потенціал в умовах глобалізації. 2008. С. 111. URL: https://vlp.com.ua/files/02_34.pdf
10. Теленик С. Інфраструктурний потенціал держави як правова категорія. *Теорія держави і права*. 2020. № 1. С. 176-184. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/1/33.pdf>
11. Мельниченко С., Глушко В. Просування туристичних послуг на ринок в постпандемічний та післявоєнний періоди : зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. «Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект», Чернівці, 2022. С. 173177.

REFERENCES:

1. Ohijenko, A. V., Ohijenko, M. M. (2007) Teoretychni zasady doslidzhennia turystychno-rekreatsiinoho potentsialu [Theoretical principles of the research of tourist and recreational potential]. *Problemy systemnoho pidkhdou v ekonomitsi*, vol. 1, pp. 3137.
2. Zhulavskiy, A. Yu., Hordiienko, V. P. (2013). Pryrodno-resursnyi potentsial rehionu v systemi ekonomichnykh vidnosyn [Natural resource potential of the region in the system of economic relations]. *Visnyk NAN Ukrainy*, vol. 4, pp. 111.
3. Rudenko, L., Lisovskiy, S. (2001). Pryrodno-resursnyi potentsial ekonomichnoho zrostannia [Natural resource potential of economic growth]. *Visnyk NAN Ukrainy*, vol. 4, pp. 2032.
4. Zavadskiykh, H. M. (2001). Pryrodno-resursnyi potentsial Ukrainy ta yoho ekonomichna otsinka [Natural resource potential of Ukraine and its economic assessment]. *Rehionalna ekonomika*. Retrieved from https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_2/page8.html
5. Papp, V. V. (2015). Silskiy zeleniy turyzm yak priorytetnyi napriam rozvytku silskykh terytorii Ukrainy [Rural green tourism as a priority direction for the development of rural areas of Ukraine]. *Ahrosvit*, vol. 18, pp. 1722. Retrieved from http://www.agrosvit.info/pdf/18_2015/4.pdf

6. Mateiuk, O. P., Biletska, H. A., Diachuk, A. O. & Yefremova, O. O. (2020). Otsinka ekoturystychnoho potentsialu Khmelnytskoi oblasti yak skladovoi staloho rozvytku rehionu [Assessment of ecotourism potential of Khmelnytskyi region as a component of sustainable development of the region]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 2, pp. 235240. Retrieved from <http://elar.khmnu.edu.ua/bitstream/123456789/9160/1/%d0%9c%d0%90%d0%a2%d0%95%d0%ae%d0%9a.pdf>
7. Yakovenko, R. V. (2013). Liudskyi kapital ta liudskyi potentsial. [Human capital and human potential]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 24, pp. 188196. Retrieved from <https://core.ac.uk/reader/55293750#page=186>
8. Nauka i molod v XXI storichchi (2017). Zbirnyk tez dopovidei III Mizhnarodnoi molodizhnoi nauko-vo-praktychnoi internet-konferentsii. Poltava: PUET, 673 p. Retrieved from http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/7149/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20_%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0%20%D1%96%20%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%8C_01.12.17.pdf#page=370
9. Azhazha, M. A. (2008). Intelektualizatsiia ekonomiky: innovatsiinyi i liudskyi potentsial v umovakh hlobalizatsii [Intellectualization of the economy: innovative and human potential in the conditions of globalization]. P. 1117. Retrieved from https://vlp.com.ua/files/02_34.pdf
10. Telenyk, S. (2020). Infrastrukturnyi potentsial derzhavy yak pravova katehoriia [Infrastructural potential of the state as a legal category]. *Teoriia derzhavy i prava*, vol. 1, pp. 176–184. Retrieved from <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/1/33.pdf>
11. Melnychenko, S., Hlushko, V. (2022). Prosvannia turystychnykh posluh na rynek v postpandemichnyi ta pisliavoiennyi periody [Promotion of tourist services to the market in the post-pandemic and post-war periods]. *Upravlinnia rozvytkom sfery hostynnosti: rehionalnyi aspekt. mizhnar. nauk.-prakt. konf. Chernivtsi*, pp. 173177.